

dr hab. Tomasz Man

Wrocław, 6.11. 2022

Wydział Lalkarski

Akademii Sztuk Teatralnych

im. St. Wyspiańskiego

Recenzja rozprawy doktorskiej Kingi Kowalskiej „Raz dokoła. Charakterystyczność mowy i twórcze przekształcenie normy scenicznej w monodramie na podstawie *Wesela* Stanisława Wyspiańskiego” napisana pod kierunkiem dr hab. Katarzyny Skarżanki.

We Wstępie rozprawy swojej rozprawy doktorskiej autorka przybliżyła nam osobiste i zawodowe motywacje podjętego tematu. Przedmiotem rozprawy jest praca nad monodramem na podstawie dzieła Stanisława Wyspiańskiego „Wesele” pod kątem mowy scenicznej.

Pierwszy rozdział napisany pod tytułem „Wymowa wzorcowa” - tło definicyjne ma charakter czysto teoretyczny. Autorka zapoznaje nas z pojęciami norm mowy scenicznej. Poznajemy typy wymowy. Autorka odnosi się do wypowiedzi „badaczy mowy” Grażyny Ma-

tyszkiewicz i Jana Miodka na temat utrzymania wzorców wymowy scenicznej.

Bardzo ciekawy pod względem merytorycznym jest drugi rozdział dotyczący stylizacji języka w „Weselu” Wyspiańskiego. W tym miejscu dysertacji zapoznajemy się z opisem gwary podkrakowskiej początku XX wieku. Dowiadujemy się, że Stanisław Wyspiański pisząc „Wesele” wybiórczo, kreacyjnie artystycznie potraktował gwarrę, którą poznał właściwie dzięki żonie Teosi. Następnie czytamy o językowej charakterystyce postaci kobiecych z „Wesela”. Język każdej z postaci jest opisany w sposób skrupulatny i rzeczowy.

Trzeci rozdział pracy jest związany bezpośrednio z podjętym tematem pracy, czyli pracą nad monodramem „Raz dokoła. KObiety Wesela”. Autorka przybliżyła nam genezę powstania spektaklu, kiedy to grała Pannę Młodą w „Weselu” Wyspiańskiego w Teatrze im. Juliusza Osterwy w Lublinie. Następnie zapoznajemy się ze zmaganiem artystki przy tworzeniu koncepcji i scenariusza monodramu. Materiał literacki utworu Stanisława Wyspiańskiego jest ogromny i stawiał przed aktorką wiele wyzwań. Decyzje artystyczne w kwestii wizji artystycznej zostały przez Kingę Kowalską wyjaśnione i przedstawione w sposób klarowny i przekonujący. Niezwykle zajmujący jest fragment dysertacji dotyczący konkretnej pracy scenicznej, ale też co istotne w odniesieniu do tematu doktoratu, czyli pracy nad słowem scenicznym. Zajmujący jest fragment tworzenia „mapy ruchów” wraz ze scenografką Tatianą Asmolkową. Autorka opisuje jak miała przed sobą bardzo trudne zadanie „pogodzenia” roli aktorki z reżyserką monodramu. Podkreślona jest w dysertacji ważna

rola promotorki profesor Katarzyny Skarżanki, która udzielała niezbędnych i pomocnych uwag dotyczących powstania spektaklu. 5 marca 2022 odbyła się premiera spektaklu na Scenie Dekerta w Krakowie i odbiór spektaklu przez publiczność został również przez autorkę opisany.

Kolejny rozdział dotyczy „twórczego przekształcania mowy na scenie”. Kinga Kowalska odnosi się do słów Krystiana Lupy, który sądził, że „aktorzy posługują się martwym językiem”. Autorka idąc za tą myślą chciała pokazać drogę do „ożywienia języka” na scenie. Opisała „metodę Stanisławskiego”, której okoliczności założone pomagają aktorowi „być tu i teraz na scenie”. Autorka w tym miejscu bardzo dokładnie opisuje i przedstawia na konkretnych przykładach jak „przekształcała” tekst „Wesela” na mowę sceniczną. Ten rozdział jest najobszerniejszy i oddaje ile pracy włożyła aktorka w przygotowanie roli i jakich wyborów dokonała. Następnie zapoznajemy się ze skrupulatnym opisem charakteru kobiecych postaci z „Wesela”, które zostały zagrane w monodramie. Ważną rolę w monodramie spełniła też ekspresja sceniczna. Każda z postaci posiada własną ekspresję, którą musiała aktorka przemyśleć i pokazać.

„Emocja i trema” to ostatni fragment pracy, gdzie autorka również i w tym miejscu odwołuje się do słów Krystiana Lupy odnośnie mowy scenicznego aktorów. Natomiast w taki sposób opisuje swoje doświadczenia z tremą: „Analizując te pomyłki, dochożę do wniosku, że prawda sceniczna postaci daje możliwość popełniania błędów szczególnie w momentach bardzo emocjonalnych, ponieważ każdy człowiek popełnia błędy, na które jest bardziej narażony w sytuacji

stresowej. A sytuacja aktora na scenie może być podwójnie stresująca dla aktora, który występuje przed widzami i dla postaci, którą aktor tworzy na scenie, jeśli akurat ta postać jest w trudnym, emocjonalnym momencie.”

W podsumowaniu autorka dzieli się z nami autorefleksją dotyczącą doświadczenia w pracy nad monodramem „Raz dokoła. Kobiety w Wesela.” Jak aktorka podkreśla mogła dzięki tworzeniu spektaklu „oderwać” się od skostniałych reguł dotyczących mowy scenicznej i tworzyć postaci „wierne” swojemu „ja”. Dysertacja kończy: „Przeprowadzone przeze mnie badania nad twórczym przekształcaniem mowy mogą stanowić głos w dyskusji nad potrzebą redefinicji pojęcia normy scenicznej, wynikającej zarówno z praktyki teatralnej, jak i opierającej się na wiedzy językoznawczej i logopedycznej. Analizowany materiał może również posłużyć innym aktorom pracującym nad charakterystycznością postaci scenicznej w zakresie mowy i języka.”

Dysertacja Kingi Kowalskiej jest merytorycznym opisem doświadczeń artysty na swoim dziełem. Dziełem, którego samodzielnie przygotowała jako aktorka i reżyserka. A co istotne i warte podkreślenia w tym wypadku jako badanie naukowe. Autorka wymyśliła koncepcję monodramu z arcytrudnego tekstu „Wesela” Stanisława Wyspiańskiego. Wizja spektaklu jest czytelna i konkretna. Praca doktorska jest pełna pasji i podbudowana przykładami merytorycznymi. Niezwykła jest rzeczowość i rzetelność autorki oraz opis szczegółów. Artystka stworzyła dzieło skończone, uporządkowane i

dramaturgiczne. Praca ma również bardzo bogatą dokumentację fotograficzną, co sprzyja lepszemu poznaniu spektaklu.

Z przekonaniem stwierdzam, że praca doktorska pana Kingi Kowalskiej spełnia wymagania ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2020 poz. 85 ze zm.) i wnioskuję dopuszczenie do kolejnych etapów postępowania o uzyskanie stopnia doktora w dziedzinie sztuk teatralnych.

Tomasz Man

A handwritten signature in blue ink, consisting of a stylized 'T' followed by a horizontal line and a small loop.